

POL-30 Yildirim-Tuoma Sena(UM)

28.10.2020

PYYDETÄÄN VAITELIAISUUTTA
Vaiteliaisuuspyyntö, kunnes asiasta
neuvoston päätös.

Neuvoston päätös asiasta tehty 6.11.,
vaiteliaisuuspyyntö päättynyt 10.11.

Asia

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/Valko-Venäjään kohdistettujen rajoittavien toimenpiteiden muuttaminen

Kokous

U/E/UTP-tunnus

UTP 3/2011 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Käsitellään säädösehdotuksia rajoittavien toimenpiteiden (jatkossa pakotteet) asettamisesta niitä Valko-Venäjän viranomaisia kohtaan, jotka ovat syyllistyneet 9.8.2020 järjestettyjen presidentinvaalien yhteydessä vaalivilppiin sekä vaaleja seuranneiden rauhanomaisten mielenosoitusten väkivaltaisiin tukahduttamisyrittämyksiin. Käsiteltävät ehdotukset pakotteiksi ovat henkilöihin kohdistuvat matkustusrajoitteet ja varojen jäädytykset. EU:n ulkoministerit (12.10.) ovat vahvistaneet poliittisen yhteisymmärryksen pakotteiden asettamisesta. Tämän jälkeen asiaa valmistellaan neuvoston työryhmissä. Päätös pyritään tekemään mahdollisimman nopeassa aikataulussa, tarvittaessa kiireellisellä kirjallisella menettelyllä.

Uusilla pakotteilla laajennetaan olemassa olevaa EU:n Valko-Venäjä-pakoteregimiä, josta on ensimmäisen kerran päätetty 2012 (2012/642/YUTP). Elokuun 2020 presidentinvaaleihin liittyvien tapahtumien takia uusia pakotteita hyväksyttiin ensimmäisen kerran 2.10.2020.

Ehdotetulla neuvoston täytäntöönpanopäätöksellä laajennettaisiin pakotteiden soveltamista 15 henkilön osalta, jotka ovat vastuussa presidentinvaalien yhteydessä tapahtuneesta vaalivilpistä ja vaaleja seuranneesta viranomaisten väkivallasta. Pakotteita kohdistettaisiin keskushallinnon ml. presidentinhallinnon toimijoihin.

Pakotteiden kohteeksi joutuvien henkilöiden lukumäärää lisätään tarvittaessa. Tästä päätettäisiin erikseen.

Suomen kanta

Suomi tukee ehdotusta laajentaa pakotelistaa, joka koskee niitä henkilöitä, jotka ovat vastuussa 9.8.2020 Valko-Venäjällä pidettyjen presidentinvaalien yhteydessä tapahtuneesta vaalivilpistä ja vaaleja seuranneesta viranomaisten väkivallasta

rauhanomaisia mielenosoittajia kohtaan. Pakotteita voidaan kohdistaa myös ylimpään poliittiseen johtoon ml. Aleksandr Lukašenka.

Suomi pitää tärkeänä, että EU:n pakotepäätöksissä lähtökohtina ovat johdonmukaisuus ja vahva oikeusperusta.

Pääasiallinen sisältö

EU:n Valko-Venäjään kohdistamat pakotteet

EU on kohdistanut pakotteita Valko-Venäjään vuodesta 2004 lähtien, jolloin asetettiin ensimmäiset tiettyjä valkovenäläisiä virkamiehiä koskevat matkustusrajoitteet. Vuoden 2006 vaalien jälkeen pakotteita kiristettiin ja otettiin käyttöön finanssipakotteet, eli listattujen henkilöiden ja yhteisöjen varojen jäädyttäminen. Pakotteiden soveltaminen keskeytettiin vuonna 2008 Valko-Venäjän viranomaisten kanssa käytävän vuoropuhelun kannustamiseksi, mutta pakotteet otettiin uudelleen käyttöön vuoden 2010 vaaleihin liittyneiden tukahduttamistoimien johdosta. Tammikuussa 2012 EU:n ulkoasiainneuvosto päätti laajentaa niitä kriteereitä, joiden perusteella henkilöitä ja yhteisöjä voidaan lisätä matkustusrajoitusten ja varojen jäädyttämisen piiriin. Laajennettujen kriteerien perusteella pakotteita voidaan kohdistaa yleisesti sellaisiin henkilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat vastuussa Valko-Venäjällä tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista, kansalaisyhteiskunnan tai opposition tukahduttamistoimista, sekä niihin, jotka taloudellisesti tukevat Lukašenkan hallintoa tai hyötyvät siitä. Enimmillään pakotteiden piirissä on ollut 233 henkilöä ja 25 yhteisöä.

Voimassa olevat pakotteet perustuvat neuvoston päätökseen 2012/642/YUTP ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 765/2006 myöhemmin tehtyine muutoksineen. Pakotteet ovat tällä erää voimassa 28.2.2021 saakka. Pakotteiden kohteena olevien henkilöiden ja yhteisöjen varat on jäädytettävä ja heille on kiellettyä luovuttaa varoja tai taloudellisia resursseja. Lisäksi listattujen henkilöiden maahantulo ja kauttakulku tulee estää. Pakotteiden kohteena on Valko-Venäjällä tällä hetkellä 44 henkilöä. Säädöksillä on myös asetettu vientikielto aseiden ja kansallisiin tukahduttamistoimiin soveltuvien välineiden osalta, joihin liittyvän teknisen avun, palveluiden ja rahoituksen tarjoaminen on niin ikään kiellettyä.

Valko-Venäjään kohdistetuista pakotteista annetun päätöksen 2012/642/YUTP mukaan luetteloa nimetyistä henkilöistä ja yhteisöistä tarkastellaan uudelleen säännöllisesti, ja vähintään 12 kuukauden välein. Helmikuussa 2016 nimettyjen henkilöiden listalta poistettiin 170 henkilöä ja 3 yhteisöä niiden henkilöiden ja yhteisöjen luettelosta, joihin kohdistetaan pakotteita.

Listattujen henkilöiden listaa muutettiin 2.10.2020, kun neuvosto määräsi rajoittavia toimenpiteitä 40 henkilölle, joiden todettiin olevan vastuussa vuoden 2020 presidentinvaalien jälkeen rauhanomaisiin mielenosoittajiin, opposition jäseniin ja toimittajiin kohdistetuista väkivaltaisista tukahduttamistoimista ja pelottelusta sekä vaaliprosessissa tapahtuneista väärinkäytöksistä.

Sovellettavia toimenpiteitä ovat yllä mainittujen säädösten mukaiset matkustusrajoitteet ja varojen jäädyttäminen. Lisäksi EU:n kansalaisia ja yrityksiä kielletään asettamasta varoja pakoteluetteloon merkittyjen saataville.

Valko-Venäjän tilanne

Valko-Venäjän presidenttinä vuodesta 1994 toiminut Aleksandr Lukašenka valittiin uudelle kaudelle 9.8.2020. Keskusvaalilautakunnan mukaan hän sai noin 80 prosenttia äänistä. Opposition pääehdokka –Syjatlana Tsihaunouskaja sai virallisessa ääntenlaskennassa noin 10 prosenttia äänistä. Keskusvaalilautakunta vahvisti vaalien tulokset 14.8., kaikki vaaleista tehtyt valitukset hylättiin ja Lukašenka julistettiin voittajaksi. Presidenttiehdokkaat lukuun ottamatta Lukašenkaa eivät hyväksy vaalitulosta.

Etyjin vaalitarkkailijat eivät päässeet maahan, koska Valko-Venäjä ei yhteydenotoista huolimatta lähettänyt kutsua määräämisaikaan mennessä. Etyj/ODIHR totesi 10.8., että vaaleihin liittyi vakavia väärinkäytöksiä.

EU on ilmoittanut, ettei se tunnusta vaalitulosta. Samalla se kehottaa lopettamaan väkivallan, vapauttamaan poliittiset vangit ja kunnioittamaan valkovenäläisten oikeuksia ja vapauksia. EU ml. Suomi korostavat Valko-Venäjän oman tahdon kunnioittamista ja kehottavat kansalliseen vuoropuheluun tilanteen rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi.

Rauhanomaiset mielenosoitukset Valko-Venäjän presidentinvaalien jälkeen ovat jatkuneet eri puolilla maata jo yli kaksi kuukautta, ne ovat keränneet kaikkien ikäryhmien edustajia ja erityisesti naiset ovat olleet vahvasti mukana. Viimeisten viikkojen ja päivien aikana viranomaisväkivallan määrä Valko-Venäjällä on kasvanut ja mielenosoitusten tukahduttamiseen on käytetty mm. vesitykkeitä ja tainnutuskranaatteja. Mielenosoittajien mielivaltaisia pidätyksiä on jatkettu. Lukašenka ei ole osoittanut halukkuutta aitoon dialogiin opposition kanssa tai keskusteluun kansainvälisen yhteisön kanssa. Lukašenka järjesti 23.9. salaa virkaanastujaiset, jonka myötä hän aloitti kuudennen virkakautensa. EU:n näkemyksen mukaan virkakaudelta puuttuu demokraattinen legitimitetti.

Oppositio on muodostanut kansallisen koordinaationeuvoston. Se vaatii uusia vaaleja, pidätettyjen vapauttamista ja dialogia hallinnon kanssa. Viranomaiset pitävät neuvostoa perustuslain vastaisena, ja sen jäseniä on pidätetty. Koordinaationeuvoston jäseniä on vangittu ja painostettu maastapakoon.

Valko-Venäjä ilmoitti 2.10 vastaavansa EU:n pakotteisiin symmetrisesti, mutta ei kuitenkaan julkistanut henkilöihin kohdistamaa pakotelistansa. Lisäksi Valko-Venäjä on määrännyt toimenpiteitä joidenkin EU-maiden Minskissä olevia suurlähetystöjä kohtaan.

Yleinen demokratia- ja ihmisoikeustilanne Valko-Venäjällä jatkuu heikkona. Kuolemanrangaistus on aktiivisessa käytössä. Vuonna 2019 toimeenpantiin kolme kuolemantuomiota. Tänä vuonna on langetettu kolme kuolemantuomiota. Hallinto häiritsee ja painostaa oppositiota ja mediaa, rajoittaa kokoontumis- ja sananvapautta sekä kansalaisjärjestöjen toimintaa. Mielivaltaisia pidätyksiä ja sakottamista tapahtuu. Viranomaistoimien vuoksi ihmisoikeusloukkauksia on hankala todentaa. Maassa ovat voimassa kokoontumissäännökset. Niiden mukaan mielenosoituksen järjestäjä vastaa tilaisuuden kuluista (esim. järjestyksenvalvonta), jotka voivat olla tuntuvia.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/ITÄ-20, Päivi Nevala, p. 050 347 1085

UM/ITÄ-20, Minna-Mari Mourujärvi, p. 046 922 7667

UM/ITÄ-20, Reetta Palojoensuu, p. 050 462 9714

UM/OIK-10, Harri Sallinen, p. 040 132 1354

EUTORI-tunnus

EU/2020/1543, EU/2020/1544, EU/2020/0240, EU/2020/1563, EU/2020/1564

Liitteet

Viite

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi
